LAUSUNTO

Talousvaliokunta

TaV@eduskunta.fi

HE 126/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kaivoslain muuttamisesta

Eduskunnan talousvaliokunta pyytää Sodankylän kunnalta kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi kaivoslain muuttamisesta (HE 126/2022 vp). Sodankylän kunta on antanut aiemmin lausunnon työ- ja elinkeinoministeriölle liittyen lain valmisteluun.

Kaivoslailla on erityisen suuri merkitys koko Lapin elinvoimalle ja sen toimintaedellytyksille sekä lappilaisten hyvinvoinnille. Kaivannaistoimiala muodostaa merkittävän osan Sodankylän kunnan elinkeinorakenteesta ja toimialalla on suuret vaikutukset paikallis- ja aluetalouteen. Sodankylän kunnan alue on Suomen keskeisintä malminetsintäaluetta ja paikkakunnalla on toiminnassa Kevitsan monimetallikaivos ja vireillä on Sakatin sekä Ikkarin kaivoshankkeet. Sodankylän kunnan alueelle sijoittuu yli 50 % voimassa olevista Suomen kaikista malminetsintälupa-alueista. Lisäksi kunnan pohjoisosassa on aktiivista kullanhuuhdontaa.

Sodankylän kunta esittää talousvaliokunnalle lausunnon keskeisistä asioista, joihin kunta on lain valmistelussa kiinnittänyt erityistä huomiota:

Sodankylän kunta toteaa, että lakiesityksessä myönteisinä asioina ovat vuosittaiset yleisötilaisuudet malminetsinnästä, kaivostoiminnasta sekä kullanhuuhdonnasta, jotka siten parantavat paikallisten tiedonsaantia. Myös lakiesityksen mukainen velvoite, jossa kaivostoiminnan tulee perustua maankäyttö- ja rakennuslain mukaiseen voimassa olevaan yleiskaavaan tai asemakaavan, tukee kunnan itsenäisen ja paikallisen kaavoituksen merkitystä.

Lakiesityksen 24 §:n mukaan kullanhuuhdonnasta ei saa aiheutua vahinkoa poronhoidon rakenteille tai porojen kulkureiteille. Lain mukaista vahinkoa voi olla kuitenkin vaikea määritellä, koska asiaa ei ole esityksessä avattu tarkemmin ja porojen kulkureittien tulkintakin voi olla moniaista. Vahingon ja porojen kulkureittien määritelmät tulisi avata tarkemmin hallituksen esityksessä.

Lakiesityksen 46 §:n mukaan malminetsintä- ja kullanhuuhdontaluvan myöntämisen esteeksi on lisätty toiminnan aiheuttama olennainen haitta muulle elinkeinotoiminnalle. Esityksessä ei ole perusteltu, eikä yksilöity olennaisen haitan määritelmää. Huomioitava on myös elinkeinojen tasapuolinen kohtelu eli luvan myöntämisen esteeksi ei saisi muodostua ainoastaan elinkeinojen vertailun kautta tulevat johtopäätökset. Sodankylän kunta esittää huolen, että kaivoslaissa laajennetaan lupakäsittelyihin elementtejä, joissa tehdään elinkeinojen vertailua ja haittoja suhteessa toisiin elinkeinoihin.

Lakiesityksen 61 a §:n mukaan maanomistajien suostumus tarvitaan yli 10 vuotta kestävälle malminetsinnälle. Laissa ei tulisi kuitenkaan olla maanomistajilla oikeutta suostumuksen antamiseen, koska se voi johtaa ennalta arvaamattomiin ja lupakäsittelyn ulkopuolelle meneviin, yhtiön ja maanomistajien välisiin korvausmenettelyihin, jolloin maanomistajat eivät olisi tasapuolisessa asemassa keskenään. Kunta katsoo, että nykyisen lainsäädännön mukainen malminetsintäluvan kesto ja lupamenettely ovat olleet toimivia ja lainsäädäntö on turvannut riittävällä tavalla maanomistajien oikeudet.

LIITE (1)
Kunnanhallituksen (28.3.2022) lausunto työ- ja elinkeinoministeriölle lakiluonnoksesta

Sodankylässä 16.11.2022

Jari Rantapelkonen
kunnanjohtaja

LIITE
Kunnanhallituksen (28.3.2022)
lausunto työ- ja elinkeinoministeriölle
lakiluonnoksesta

LAUSUNTO

Työ- ja elinkeinoministeriö
kirjaamo.tem@gov.fi

Sodankylän kunnan lausunto kaivoslain muuttamisesta

Työ- ja elinkeinoministeriö on varannut tilaisuuden lausunnon antamiseen luonnoksesta hallituksen esitykseksi kaivoslain muuttamiseksi 12.4.2022 mennessä. Lausuntopyyntö on toimitettu useille tahoille, mutta kunnilta ei ole lausuntopyynnön jakelun mukaan pyydetty lausuntoja. Sodankylän kunta on merkittävä kaivospaikkakunta, jossa sijaitsee toiminnassa oleva Kevitsan kaivos ja vireillä on Sakatin kaivoshanke sekä tiedossa on myös muita potentiaalisia ja selvityksen alla olevia kaivoshankkeita kuten Ikkarin alue. Noin kolmasosa Suomen kaikista malminetsintälupa-alueista kohdistuu Sodankylän kunnan alueelle.

Sodankylän kunta pitää tärkeänä, että erityisesti kaivospaikkakunnilta olisi tullut pyytää lausuntoja kaivoslain muuttamiseen. Sodankylän kunta toteaa, että kaivospaikkakuntien lausuntoihin tulee suhtautua erityisellä vakavuudella ja ne tulee huomioida lain valmistelussa, koska kaivostoiminta aiheuttaa merkittävimmät vaikutukset paikallisella tasolla.

Lakiesityksen 14 §:n, 18 §:n ja 28 §:n mukaiset vuosittaiset yleisötilaisuudet malminetsinnästä, kaivostoiminnasta sekä kullanhuuhdonnasta parantavat paikallisten tiedonsaantia ja muutosesitys on kannatettava.

Lakiesityksen 24 §:n mukaan kullanhuuhdonnasta ei saa aiheutua haittaa poronhoidon rakenteille tai porojen kulkureiteille. Haittaa ja sen arviointia ei ole perusteltu lakiesityksessä, joten lain kohta jää lupaviranomaisen harkinnan varaan ja viime kädessä tuomioistuimien päätöksien varaan. Haitan ja porojen kulkureittien määritelmät tulisi yksilöidä tarkemmin lain tasoisesti. Haitan kynnyksen ylittyminen on myös arviolta aika vähäinen, joten perusteltua olisi muuttaa esitys merkittäväksi haitaksi.

Lakiesityksen 46 §:n mukaan malminetsintä- ja kullanhuuhdontaluvan myöntämisen esteeksi on lisätty toiminnan aiheuttama olennainen haitta muulle elinkeinotoiminnalle. Esityksessä ei ole perusteltu eikä yksilöity olennaisen haitan määritelmää, joten myös tässä lainkohdassa (kuten edellisessäkin) jää epäselväksi haitan määrittely. Huomioitava on myös elinkeinojen tasapuolinen kohtelu eli luvan myöntämisen esteeksi ei saa muodostua ainoastaan elinkeinojen vertailun kautta tulevat johtopäätökset.

Lakiesityksen 47 §:n mukaan kaivostoiminnan tulee perustua maankäyttö- ja rakennuslain mukaiseen voimassa olevaan yleiskaavaan tai asemakaavan, jossa kaivosalueen ja kaivoksen apualueen sijainti ja suhde muuhun alueidenkäyttöön on selvitetty. Esitys tukee kunnan itsenäisen ja paikallisen kaavoituksen merkitystä ja on laissa oltava tällaisena kirjauksena.

Lakiesityksen 48 §:n mukaan kaivosluvan myöntämisen esteenä on, jos kaivostoiminta heikentää merkittävästi paikkakunnan asutus tai elinkeino-oloja eikä vaaraa tai vaikutuksia voi lupamääräyksin poistaa. Esityksessä ei ole perusteltu eikä yksilöity merkittävän heikennyksen määritelmää, joten esitys tulisi yksilöidä tarkemmin ja esittää miten arviointi todennetaan. Huomioitava on myös tämän lainkohdan kohdalla elinkeinojen tasapuolinen kohtelu eli luvan

myöntämisen esteeksi ei saa muodostua ainoastaan elinkeinojen vertailun kautta tulevat johtopäätökset.

Lakiesityksen 61 a §:n mukaan maanomistajien suostumus tarvitaan yli 10 vuotta kestävälle malminetsinnälle. Laissa ei tulisi olla maanomistajilla oikeutta suostumuksen antamiseen, koska se voi johtaa ennalta arvaamattomiin ja lupakäsittelyn ulkopuolelle meneviin, yhtiön ja maanomistajien välisiin korvausjärjestelmiin, jolloin maanomistajat eivät olisi tasapuolisessa asemassa.

Lisäksi Sodankylän kunta toteaa, että kaivoslain kautta kansalliselle huoltovarmuudelle ei tulisi asettaa ylipääsemättömiä vaikeuksia ja että kaivosten toteuttaminen pitäisi olla mahdollista nopealla aikataululla.

Kaivostoimintaan vaikuttavissa lainsäädännöissä, kuten maankäyttö- ja rakennuslaissa, kaivoslaissa ja poronhoitolaissa käytetään erilaisia termejä haitan asteen määrittelyyn elinkeinotoiminnalle. Lainsäädännössä esiintyy vähäistä suurempi haitta, huomattava haitta, merkittävä haitta, kohtuuton haitta ja olennainen haitta. Näiden haitta-asteiden määrittely tulisi yhtenäistää ja avata kaivoslain esityksessä tarkemmin, jotta esimerkiksi hankesuunnittelussa voidaan haitan arviointi ottaa paremmin huomioon.

Elinkeinojen yhteensovittaminen tehdään maankäytöllisesti kaavoituksen yhteydessä, joten kaivosluvan yhteydessä arvioinnilla ei tule olla enää merkitystä, jotta lainsäädännöllisesti ei muodostuisi kahdenkertaista alueiden käytön suunnittelujärjestelmää.

Poronhoitoa ohjaa poronhoitolaki ja sen lain kautta tulee merkittävän haitan kielto erityisellä poronhoitoalueella ja kaavoituksella ei saa aiheuttaa kohtuutonta haittaa maanomistajille tai muulle oikeuden haltijalle, joten kaivoslaissa ei tule olla enää poronhoitoon liittyviä haittatekijöitä luvan myöntämisen esteenä.